

TRẦN VÒM TÒA AURORE Ở CÔNG VIÊN SCEAUX

Bài và ảnh Võ Quang Yến

*Tòa Aurore bốn mùa :
xuân tươi, hạ nắng, thu vàng, tuyết đông*

Vào thế kỷ XV, nơi công viên Sceaux tọa lạc ngày nay nguyên là một lĩnh vực công nghiệp rộng vài ba hecta, lớn dần lên đến 180 hecta sau nhiều nghiệp chủ liên tiếp. Năm 1597, Louis Potier, Bá tước Gesvres, cho xây một ngôi nhà nghỉ nhỏ. Qua năm 1670 một vị Giám sát tài chính của nhà vua, Jean Baptiste Colbert (1619-1683), biến đổi lĩnh vực thành một cơ nghiệp uy tín lừng danh. Quen biết nhiều nghệ sĩ đang làm công tác ở Versailles, ông cậy họ giúp sức, mở rộng ngôi nhà, khéo léo trùng tu, bố trí khu vườn và xây dựng một tòa nhà đặt tên Aurore (Rạng Đông) để tiếp khách, uống nước trong khi André Le Nôtre (1613-1700) lãnh nhiệm vụ xếp đặt toàn công viên. Tòa nhà tọa lạc về phía đông bắc khu vườn, trên một đồi cao xem như một vọng lâu nhìn bao quát phong cảnh đồng quê bát ngát quanh thung lũng Bièvre, hướng về phía mặt trời mọc để đón nhận những tia sáng êm dịu mỗi sáng mai. Dựa theo thị hiếu Ý, tòa nhà mở ra những khoảng không gian thực vật, thúc một cuộc đối thoại giữa trong và ngoài. Đây là một trong những tòa nhà - vườn hoa thời Louis XIV đang còn tồn tại. Hiện không có

một văn bản nào xác thực tên kiến trúc sư tuy người ta thường cho rằng Charles Le Brun (1619-1690) và André Le Nôtre đã lo liệu từ ban đầu.

Vòm tòa Aurore

Rạng Đông

Đêm Tối

Bên trong tòa nhà gồm có hai gian hình tứ giác nhỏ nằm hai bên một gian chính mặt tròn lớn hơn có tám cột trụ bao quanh. Giữa các cột trụ, bên trên, tám bức tranh hình chữ nhật hình dung những trò chơi trẻ em. Khách mới bước vào là cặp mắt như bị hướng lên nhìn vào trần vòm trang trí một bức họa đồ sộ màu sắc sặc sỡ, phúng dụ thần Rạng Đông (Aurore của người La Mã tức Eros của người Hy Lạp), tranh vẽ của Charles Le Brun (1672), họa sĩ chính thức vương triều. Bố cục thần thoại của tác phẩm choán toàn trần vòm thể hiện một ẩn dụ mãnh liệt Thời gian, chu trình hằng ngày của Mặt trời và chu kỳ hằng năm của nó qua các Mùa và các cung Hoàng đạo. Trần vòm còn mang một ý nghĩa chính trị : Thần Rạng Đông là Colbert đang dọn đường cho Mặt Trời tức vua Louis XIV. Thần Rạng Đông (con của Titan và Quả Đất hay của Chị Mặt Trời và Mặt Trăng) điều khiển cỗ xe sơn vàng có hai con ngựa kéo (Homère đặt tên Lampos và Phaéton), giữa bức họa đồ, tiến lên Thiên Đình trong lúc Đêm Tối (La Nuit), một phụ nữ cánh dơi bị lật ngược đẩy lùi về Tây Phương mang trong khăn đen tối trùm đủ thứ ác

mộng, quỷ sứ, chim đêm. Khỏa trong một chiếc áo rộng đầy hoa, Thần Rạng Đông quay mặt nhìn lên Ma Vương (tức Lucifer, con của Aurore, sao Mai) mang ngọn đuốc thể hiện bình minh, mở cửa cho Mặt Trời trước Thiên Đình, bao quanh có các Mùa ở bốn phương và các cung Hoàng Đạo. Trước chân ngựa, một Thần Tình trẻ (Amour) đang lượm mũi tên rơi xuống đất, kéo xe hướng về Cephale, ông chồng thứ hai của Aurore. Sau chân ngựa, hai Thần Tình trẻ nhỏ đang rải hoa, kéo xe hướng về Tithon, ông chồng thứ nhất của Aurore. Tranh vẽ Rạng Đông này, đúng vào lúc ánh sáng mặt trời xua đuổi bóng tối ban đêm, Le Brun đã nghĩ đến khi được mời trang trí phòng khách hình bầu dục của lâu đài Vaux-le-Vicomte (miền nam Paris) nhưng chủ nhân tử tước Nicolas Fouquet (1615-1680) bị thất sủng nên không thực hiện được. Nay còn lại bức tranh khắc trên giấy có hằn sọc (gravure sur papier vergé) của Gérard Audrun (1640-1703).

Pollus hướng xuống

Castor tiến lên

Tạo hóa - Sự tử

Morphée - Mùa Đông

Con đường của Mặt Trời vạch ra giữa các thiên thần huyền thoại, giữa một cuộc vận hành hai mặt chuyển động lên và chuyển động xuống, giữa Tạo Hóa (La Nature) - hoa, trái, thú vật, chim chóc -, Sương Mai (La Rosée), Giấc Ngủ (Le Sommeil) - Morphée/Nivelon -, những Thời gian trong Ngày

(Heures du Jour), bốn mùa Xuân, Hạ, Thu, Đông, những Thần Tithon, Diane, Bacchus, những Thần Tình nhỏ,... Mười hai cung Hoàng Đạo đều có đủ mặt : rõ ràng nhất là chòm hai sao Song Tử (Castor và Pollux). Trước chân ngựa Rạng Đông có chòm sao Xử Nữ (Vierge), một cô gái nằm trên đồng lúa mì, tượng trưng cho mùa Hạ. Sau lưng Rạng Đông có các chòm sao Kim Ngưu, Dương Cưu (Taureau, Bélier), xa hơn có Flore, nữ thần mùa Xuân, cùng với phu quân Zéphir báo hiệu Táo hóa sắp đến trong lúc Sương Mai cho đổ xuống một dòng nước mát dịu. Táo hóa được hình dung thành một phụ nữ ép vú ra sữa nuôi dưỡng thế gian. Sau lưng Castor có các chòm sao Cung Nhân Mã, Hổ Cáp (Sagittaire, Scorpion). Xa hơn, Thần Rượu Bacchus, đầu kết cành nho, tay nắm chùm nho, thể hiện mùa Thu. Trước Castor, xa hơn Tithon, biểu tượng mùa Đông là một ông già râu tóc bạc, giữ chặt trên mình một chiếc áo to. Trước khăn trùm Đêm Tối có các chòm sao Ma Kết, Bảo Bình, Thiên ngư (Capricorne, Verseau, Poissons). Sau lưng Pollux có Táo hóa cùng các chòm sao Hải Sư, Bắc Giải (Lion, Ecrevisse-Cancer). Trước mặt Pollux là những Giờ trong Đêm Tối và xa hơn Thần Săn bắn Diane. Sau lưng Ma Vương Lucifer tức là Sao Mai có chòm sao Thiên Xứng (Balance), biểu tượng Chính nghĩa, độc nhất nằm ngay trên đường Mặt Trời. Khắp họa đồ, những tràng hoa nối liền các hình ảnh trong ánh sáng chan chứa sức sống và phồn vinh, trừ khi vào Đêm Tối thì chỉ còn những hoa thuốc phiện tượng trưng cho Giấc Ngủ.

Những Giờ trong Đêm

Tithon chồng Aurore

Vua Rượu Bacchus

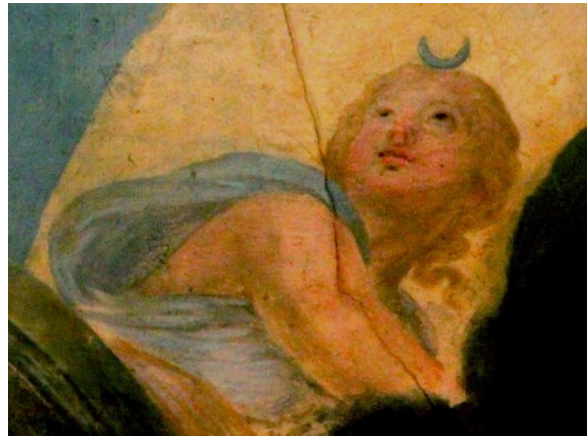

Những con Ngựa Trắng cỡi xe Mặt Trời

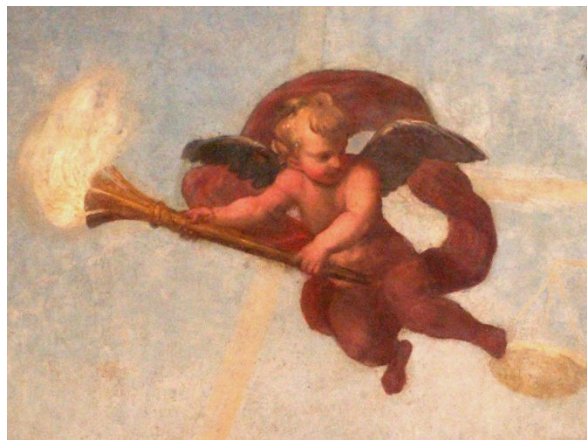
Ngoài Rạng Đông và Đêm Tối chiếm hai hướng đông tây của bức tranh, hai nhân vật màu sắc chói lọi nổi bật trong hai hướng nam bắc là Castor (áo vàng) đang đi lên và Pollus (áo đỏ) đang đi xuống. Theo truyền thoại, Thần Zeus (của người Hy Lạp, tương đương với Jupiter của người La Tinh) hóa thân thành thiên nga giao cấu với Leda (vợ của Tyndare), đẻ ra hai trứng : một trứng sinh ra Pollus và Hélène (bất tử), trứng kia Castor và Clytemnestre. Chuộng thể thao và là chiến sĩ, cặp anh em sinh đôi này, còn được gọi Dyoscures (Con Trời), rất tận tụy với cô em Hélène, một cô gái rất đẹp, và đi cứu khi cô ta bị Thésée bắt cóc đem về Hy Lạp. Cô Hélène sau bị Pâris bắt gây ra cuộc chiến thành Troie. Sau này hai chàng còn dự vào nhiều cuộc phiêu lưu khác. Đặc biệt, nhân chiếm đoạt Phoébé và Thélair, hai vị hôn thê của Idas và Lyncée, bị hai anh này đánh trọng thương, Castor hấp hối, Pollus liền kêu cứu Zeus để Castor chết đi khỏi bị xuống Âm phủ : quá chậm mất rồi, Castor chết, từ nay hai anh em được phép Zeus chia nhau mỗi người được bất tử một nửa, khi người này sống ở Thiên Đình, người kia xuống giam mình ở Âm Phủ. Sau này, lên Trời, hai anh em trở thành chòm sao Song tử hay Song Nam (Gémeaux), Họ thể hiện ý niệm chu kỳ của thời gian vì hai ngôi sao luân phiên qua lại trên bầu trời như Castor và Pollux luân phiên nhau sống dưới Âm Phủ hay trên Thiên Đình. Họ cũng là thần bảo hộ thành Rome. Quân binh Romains xem họ là những chiến sĩ có sức mạnh vô song và cứu nguy. Thủy quân cảm phục tính gan dạ của họ và đặt tên *Lửa Castor* cho ánh lấp lánh trên cột tàu. Nhưng quan trọng nhất là họ tượng trưng cho tình anh em vô tư.

Trinh Nữ

Thần Săn bắn Diane

Một Giờ trong Ngày mang thuốc Thần Tiên Ma Vương Lucifer mang Ánh Sáng

Trang trí dồi dào với những thiên thần huyền thoại, những hình ảnh phúng dụ, thời gian mùa màng trên cung Hoàng Đạo, qua một nghệ thuật hài hòa, duyên dáng, họa đồ thật là tác phẩm của một nghệ sĩ được xem là anh tài, uyên bác, thấu hiểu những văn thư cổ sơ cũng như những văn bản hiện đại cùng những bức tranh trang trí nước Ý. Trong bầu không khí này Colbert tạo cho mình một nơi làm việc mùa hè thoải mái, lắm khi, theo truyền thuyết, để tránh tính khí của bà Colbert. Chính ở tòa Rạng Đông sau này bà Louise-Bénédicte de Bourbon, Bá trước Maine, tổ chức những *Les soirées de Sceaux* (Dạ hội thành Xô) có tiếng một thời. Thi sĩ Philippe Quinault (1635-1688) đã ý nhị miêu tả trong một bài thơ dài 600 câu mà Colbert hãnh diện trình bày trước các viện sĩ Viện Hàn Lâm Pháp năm 1677. Tập sách bằng da chép bài *Poème de Sceaux* này được bảo quản ở Chantilly, bìa do Le Brun vẽ, hình dung nữ thần Sceaux ra lệnh cho thi sĩ “*ca ngợi nét huyền diệu của nơi nghỉ, nhất là sắc đẹp của Bình Minh trong hình vẽ ở tòa nhà nàng đang tay chỉ*”.

*C'est ici que souvent l'Aurore se retire ;
Elle y vient en secret retracer à son gré,*

*Le tendre souvenir de son amour fatale
Pour l'ingrat et charmant Cephale*

....

*C'est ici souvent que l'Aurore se retire ;
Elle est dépeinte impatiente
De céder dans les cieux sa place au Dieu du jour
Pour aller en secret où l'appelle l'Amour....*

Philippe Quinault

*(Ở đây, Aurore thường hay về ;
Nàng đến âm thầm ôn nhớ mãi
Kỷ niệm âu yếm một phụ tình
Bên Cephale duyên dáng vong ân....*

....

*Ở đây, Aurore thường hay về ;
Nàng được hình dung luôn bút rút
Nhường chỗ trên trời cho Sương tinh
Bí mật theo tiếng gọi Ái Tình....)*

Tòa Rạng đông chiều hạ nắng

sáng thu mù

Ảnh chụp những năm 2015-2016

Thành Xô mùa xuân 2017

Đọc thêm

-Damien Tellas, **La coupole du Pavillon de l'Aurore de La Brun à Sceaux**, Pointculture, *unpointculture.com*, 09 09 2015

-Philippe Sudre-Rouffeaux, **Le Pavillon de l'Aurore à Sceaux**, Patrimoine 92, *atice92.ac-versailles.fr* 23.05.2007

-Jean-Pierre Dalbéra , **Le Pavillon de l'Aurore, La nature, détail de la coupole du Pavillon de l'Aurore peinte par Charles Le Brun (1619 - 1690)**, Extrait du site officiel, *domaine-de-sceaux.hauts-de-seine.net*

-Jean-Pierre Dalbéra, **Zéphire et Flore (Pavillon de l'Aurore, Domaine de Sceaux), Flore couronnée par Zéphire**, Extrait du site officiel, *domaine-de-sceaux.hauts-de-seine.net*